

Hälso och sjukvårdspolitiska avd.
Göran Hallman
Tfn: 063-14 75 7165 24
E-post: daniel.l.nilsson@regionjh.se

2020-05-074

HSN/222/2020

Svar på motion om Kultur på recept gh

Definitionerna för sjukdomsförebyggande, hälsofrämjande, och samhällsmedicin som tillsammans är Folkhälsa fastställdes 2019-11-06 av styrelsen som Region Jämtland Härjedalens övergripande definitioner.

Kultur vet vi är hälsofrämjande ur ett generellt perspektiv. Det finns inte entydiga bevis för att kulturellt deltagande i olika aktiviteter skulle vara verksamt som medicinsk behandling mot någon sjukdom eller skada. Men med kulturella aktiviteter och insatser kan vi kanske begränsa utanförskapet och känslan av ensamhet samt samtidigt verka hälsofrämjande ur ett generellt perspektiv. Samtliga de tre parametrarna borde vara av godo oavsett sjukdom/ohälsa.

Under 2018 hade Statens Kulturråd ett uppdrag att göra en nationell översyn av området kultur och hälsa (<https://www.kulturradet.se/nyheter/2018/Nationell-oversyn-av-kultur-och-halsa/>) som även innefattade hur det strategiska arbetet med att utveckla en ökad samverkan mellan kultur- och hälsoområdet bedrivs i samtliga län. Översynen lyfter fram goda exempel på vad som görs i landet och hur området kan främjas. Rapporten slår bland annat fast att Kultur och hälsa är både en tvärsektoriell fråga som berör såväl kultur som hälso- och sjukvård, omsorg och utbildning samt ett tvärvetenskapligt forskningsområde. Den redogör även på ett tydligt sätt hur de kulturpolitiska och folkhälsopolitiska målen förhåller sig till området samt beskriver både forskning och tidigare arbete. Dessutom beskriver den, väldigt översiktligt, det arbete som bedrivs i respektive län.

Rapporten visar på ett antal modeller där regional samordning, arbetssätt och strukturer för sektoröverskridande samverkan fungerar väl och flera insatser samverkar på ett gynnsamt sätt. Dessa är:

- Regioner med reguljärt stöd för kulturverksamhet riktad till kommunal äldreomsorg, liksom uppbyggda nätverk och sektoröverskridande samverkan. Arbetet är/kan vara strukturerat genom avtal.
- Regioner med politiskt beslutade uppdrag inom området kultur och hälsa. Regionala strategier, handlingsplaner, eller åtgärdsprogram finns.
- Regioner med en sektoröverskridande regional styrgrupp, eller arbetsgrupp inom området kultur och hälsa, eller ett regionalt resurscentrum.
- Regioner med sektoröverskridande samordning och finansiering.
- Arbetsmodeller inom samordningsförbund för att stödja personer/särskilt utsatta grupper, som behöver myndighetsstöd från flera olika håll. Kultur kan ingå som ett av de sätt som används i rehabilitering, t.ex. för att komma tillbaka från sjukskrivning, ut i arbetsliv, eller i utbildning.

Kulturrådet föreslår dessutom ett antal nationella åtgärder för att utveckla området Kultur och hälsa, bland annat stärkt strategisk samverkan mellan olika departement.

Den nationella folkhälsoenkäten ”Hälsa på lika villkor” visar att det finns en tydlig koppling, både lokalt, regionalt och nationellt, mellan socioekonomisk bakgrund och psykisk/fysisk hälsa samt riskbeteende. Det finns därmed en målgrupp som behöver kunna erbjudas fysisk och kulturell aktivitet på recept, mötesplatser och tillhörighet men som har små förutsättningar att kunna delta. Detta är en aspekt som är viktig att ha med i det fortsatta arbetet.

Genom att pröva olika typer av förebyggande och rehabiliterande insatser med kulturaktiviteter i högre grad skulle detta kunna komplettera vårdens behandling av psykisk ohälsa och därmed möta dessa samhällsproblem på ett både effektivt och ekonomiskt mer fördelaktigt sätt.

Folkhälsa är ett mått på en befolknings samlade hälsotillstånd, både vad det gäller nivå och fördelning av de samlade individernas hälsa. En god folkhälsa handlar alltså inte bara om att hälsan bör vara så bra som möjligt. Den bör också vara så jämnt fördelad som möjligt. En god, jämlik och jämställd hälsa i hela befolkningen.

Hälsa är ett individuellt mått. Hälsa säger något om den enskilda människans kroppsliga och psykiska tillstånd. Hälsan kan vara både god och dålig. En god hälsa kan man definiera så att man har ett överskott för att möta vardagens krav. En person kan ha en sjukdom men ändå uppleva hälsa - och vice versa.

Kultur har fått en väldigt vid betydelse och avser i vid bemärkelse all mänsklig aktivitet. Kultur definieras därför även som livsmönster till exempel språk, konst, värderingar och institutioner hos en population som överförs socialt från generation till generation. Kultur har kallats "levnadssättet hos ett helt samhälle". Som sådant inkluderar det beteendemönster, seder, klädsel, religion, ritualer, lekar, normer för lagar och moraliska system, liksom trossystem och konstarterna. Kultur refererar ofta till en universell mänsklig kapacitet för att klassificera och kommunicera erfarenheter materiellt och symboliskt. Den höga kulturella förmågan har betraktats som en definierande egenskap hos människan.

Friskhet, kondition, sundhet och vigör är andra begrepp som beskriver ordet hälsa. Välbefinnande definieras ofta med orden "en känsla av att må bra". Hälsan finns ständigt med oss, och handlar såväl om den mentala hälsan – välbefinnandet, som den fysiska. Den följer oss in i olika kontexter av livet, från den privata sfären till den dagliga sysselsättningen – arbetet. Var läggs fokus för hälsobegreppet inom arbetslivet? Av tradition har det funnits en ton i debatten om hälsan i arbetslivet, som är starkt fokuserad på förebyggande av sjukdom och skador. En ton som koncentrerat forskningen kring ett ohälsoperspektiv. Antonovsky har ifrågasatt detta och formulerat: "Att främja hälsa genom att undvika påfrestningar räcker inte. Det räcker inte med att laga "broläggningen" över "livsfloden" så att folk inte hamnar i vattnet. Man måste därutöver lära dem simma." Genom detta synsätt växte KASAM-begreppet fram.

Folkhälsopolicyn i Jämtland Härjedalen 2020 – 2024 har en grundläggande salutogen inriktning och perspektiv vilket gör att det finns en sammanhållen kedja i länets arbete.

Utanförskap och ensamhet kommer ofta som biverkan på sjukdom/ohälsa eftersom det begränsar livsutrymmet (sjukskriven från arbete exempelvis) samt att vi tycks vara programmerade för att vara i stillhet och ensamhet när vi inte mår bra (kanske en evolutionär utveckling för att minska smittspridning?). Utanförskap och ensamhet ökar, var för sig och tillsammans, risken för ohälsa.

Ur ett generellt perspektiv vet vi att kultur är hälsofrämjande. Det finns ingen forskning som visar att kulturellt deltagande i olika aktiviteter skulle vara verksamt som renodlad behandling mot någon medicinsk sjukdom eller skada. Men med kulturell aktivitet kan vi kanske begränsa utanförskapet och känslan av ensamhet samt samtidigt verka hälsofrämjande ur ett humanistiskt perspektiv där vi stödjer individen i dess situation.

Bedömningen efter att ha kartlagt området vetenskapligt och samhällsmässigt är slutsatsen att det är intressant ur ett hälsoperspektiv att införa kultur på recept.

Region Jämtland Härjedalen ser positivt på motionens intentioner och har för avsikt att bifalla motionen i det avseende att regiondirektören får i uppdrag att utreda hur kultur på recept skulle kunna införas i Region Jämtland Härjedalen och återredovisa ett sådant förslag för hälso- och sjukvårdsnämnden. Då kulturen ligger inom regionala utvecklingsnämndens ansvarsområde beslutade regionfullmäktige 2020-02-12 §4 att motionen skulle fördelas till hälso- och sjukvårdsnämnden och samberedas med regionala utvecklingsnämnden. Ärendet borde därför överlämnas till regionala utvecklingsnämnden för inhämtande av synpunkter innan förslaget lämnas till regionfullmäktige för beslut.